

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ (2)

του Δημήτρη Ρόκου

Όπως και στο πρώτο μέρος του κειμένου αυτού, (Πρώτη, Παρασκευή 16.9.88) με την συνοπτική ανάλυση της σχέσης της δημοκρατίας με το σοσιαλισμό, έτσι κι εδώ, προσπάθησα και προσπαθώ να ξεφύγω από δύο ελλοχεύοντες κινδύνους, που περίπου αναπόδραστα κι εξορισμού απειλούν κάθε τέτοια απόπειρα.

Έννοώ τον "ιστορικισμό" και τον "διδασκισμό". Κι ο μιν "ιστορικισμός" είναι διπλός κίνδυνος, ιδιαίτερα για τον μη ιστορικό που θα επιχειρήσει να τεκμηριώσει με ιστορικές αναφορές τα όσα σκοπεύει να πει. Πιο πέρα, ο "διδασκισμός" επιτείνεται αντικειμενικά και ξεπερνάει ακόμα και τα φυσιολογικά όρια της επαγγελματικής διαστροφής, αν ταυτόχρονα προκύπτει από βιωμένες διαδικασίες και καταστάσεις μιας μικρής ή μεγάλης θητείας, σε κάτι που εσύ ο ίδιος, ή οι άλλοι ορίζουν, κατατάσσουν, ή "καταγγέλλουν" ως κάποιας μορφής επαγγελόμενο, ουτοπικό ή υπαρκτό σοσιαλισμό.

Με τον πρώτο απ' τους δύο κινδύνους νομίζω ότι θα ξεμπερδεύα εύκολα, αν δήλωνα εξ αρχής ότι θεωρώ, πέρα απ' τα τεκταινόμενα σήμερα κυρίως στην Σοβιετική Ένωση, ως χρησιμότερη κι επαρκέστατη αναφορά, τουλάχιστον ως ένα χρονικό σημείο την "Σύντομη Ιστορία του Σοσιαλισμού" του G.Lichtheim, που με ευαισθησία κι αντικειμενικότητα προσεγγίζει τις διάφορες τάσεις του σοσιαλισμού, όπως αυτές προκύψαν, στις κάθε φορά συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες, συγκροτήθηκαν ως θεωρίες και πραγματώθηκαν ή εκφυλίστηκαν στη συνέχεια στην πορεία του χρόνου.

Απ' τον δεύτερο κίνδυνο, που είναι κι ο μεγαλύτερος, επιχείρησα κι επιχειρώ να δραπετεύσω, αποστασιοποιούμενος απ' την μονοδιάστατη και γι' αυτό θετικά ή αρνητικά μεροληπτική οπτική της συγκεκριμένης δικής μου προσωπικής εμπειρίας, η οποία (όπως άλλωστε κι οι αντίστοιχες ή ομόλογες εμπειρίες των αναγνωστών) μπορεί να μεγεθύνει αθέλητα κι επιλεκτικά, αλλά και πολλές φορές έξω από τις αμοιβαίες σχέσεις, αλληλεξαρτήσεις κι αλληλεπιδράσεις τους, κάποια τουλάχιστον χαρακτηριστικά που αναφέρονται στην όποια βιωμένη πολιτική θητεία και κοινωνική ευαισθησία.

Το γεγονός αυτό βέβαια έρχεται σε σύγκρουση με τις συνήθειες αγκυλωμένες και μονοδιάστατες βεβαιότητες των κατ' επάγγελμα σίγουρων, αισιόδοξων αλλά κι "αλάνθαστων" τιμητών των πάντων σοσιαλιστών, που στον δικό τους ιδεολογικό, κοινωνικό και πολιτικό χώρο βίωσαν πάντα απόλυτα και βιώνουν σήμερα άψογες δημοκρατικές διαδικασίες. Αυτούς τους παρακαλώ να μη χάσουν το χρόνο τους με τη συνέχεια.

Έτσι, επέλεξα να κινηθώ στο πεδίο του υποψιασμένου πολίτη που πολύμορφα διδάχθηκε κι απ' τη δική του θητεία πολιτικής ένταξης και πράξης που θα ήθελε να συζητήσει δημιουργικά και συνθετικά με άλλους υποψιασμένους πολίτες, (σ' αυτή, ή και σε άλλες ευκαιρίες που η ίδια η ζωή θα δώσει), τους προβληματισμούς του για το σοσιαλισμό και τη δημοκρατία.

Εννοιολογικά, στη θέση του ζητήματος οφείλω να ξεκαθαρίσω εκ των προτέρων, ότι κατά τη γνώμη μου, η μέχρι σήμερα αντίστοιχη ή αναντίστοιχη πράξη του επαγγελλόμενου, αλλά και του υπαρκτού σοσιαλισμού, αντικειμενικά αμβλύνουν, ή τουλάχιστον τείνουν σε μεγάλο βαθμό να αμβλύνουν, τις εφησυχασμένες, εύκολες και τις περισσότερες φορές, υποκριτικές σιγουριές των κάθε τύπου αυτάρεσκων ορθοδοξιών και συγκροτούν μεθοδολογικά την υλική βάση για πιο αισιόδοξες σήμερα αναζητήσεις και συγκλίσεις.

Γι' αυτό, καθόλου δεν δίστασα και δεν διστάζω κι απ' αυτό το βήμα σήμερα να προκαλέσω ενδεχομένως την μήνι των όσων "ορθοδόξων" κατά την εκάστοτε κυρίαρχη αντίληψη, οποιασδήποτε σοσιαλιστικής ή ψευδεπίγραφα σοσιαλιστικής εκκλησίας απέμειναν, με το να υποστηρίξω ότι είναι πια καιρός να πλουτίσουμε τη θεωρία του σοσιαλισμού, αναθεωρώντας την γενναία στο φως όχι μόνο των εμπειριών της αντίστοιχης πράξης, αλλά και κάποιων ευαίσθητων οπτικών που στο παρελθόν τις κρίναμε, τις βαφτίζαμε, ή και τις πολεμούσαμε, ως ουτοπικές, ως αναρχίζουσες, ως σοσιαλδημοκρατικές ή και ως αντιεπιστημονικές. Κι αυτό, επειδή απλά και μόνο έβλεπαν μακρύτερα από μας, ή αμφισβητούσαν την "αυταπόδεικτη" αξιοπιστία της οποίας σιγουριάς, υπόθεσης εργασίας ή αφιέρωσής μας, υπερτονίζοντας ή απλά υπαινισσόμενες τον καθοριστικό ρόλο της δημοκρατίας στο σοσιαλισμό.

Για να συνεννοούμαστε, αλλά και για να μη συνεισφέρουμε με τη συζήτηση αυτή κι εμείς στην αναιτιολόγητη τρέχουσα ιδεολογικοπολιτική πόλωση όπως συχνά συνέβαινε παλιότερα αλλά και συμβαίνει σήμερα σε θέματα ορισμών, όπου πριν ή στη συνέχεια θ' αναφέρεται ο όρος σοσιαλισμός θα σημαίνει:

το σύστημα εκείνο των αξιών ζωής, ανθρώπινων, κοινωνικών και παραγωγικών σχέσεων και κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής οργάνωσης, που έχει ως κέντρο του τον άνθρωπο, ως υπεύθυνο, ελεύθερο, ενημερωμένο και συνειδητό πολίτη, παραγωγό και δημιουργό και προάγει την με τη θέλησή του συλλογική, συμμετοχική, συνεταιριστική, κοινοτική και συνεργατική του πρωτοβουλία, δραστηριότητα και πράξη.

Απ' τις πρωτόγονες λοιπόν, κομμουνιστικές, τις ουτοπικές, τις αναρχοσυνδικαλιστικές, τις σοσιαλδημοκρατικές, τις επιστημονικές, τις αυτοδιαχειριστικές και τις σύγχρονες κομμουνιστικές εκδοχές του σοσιαλισμού, δανείζομαι τα στοιχεία που μπορούν να συγκροτήσουν με αξιοπιστία τον παραπάνω ορισμό, επιχειρώντας μια απόπειρα, υπέρβασης των ανεπιβεβαίωτων στην πράξη θεωρητικών φορμαλισμών, αλλά κι ολοκλήρωσης κάτω απ' το πρίσμα μιας σοσιαλιστικού χαρακτήρα πολιτικής ηθικής, εκείνων των χαρακτηριστικών που μπορούν ίσως ακόμα να συγκινήσουν και να εμπνεύσουν, στις συγκεκριμένες σήμερα στην Ευρώπη τουλάχιστον κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες.

Και χωρίς καμιά βεβαιότητα, με βάση την ανάλυση της προπερασμένης Παρασκευής, θέλοντας περισσότερο να φωτιστώ απ' τις αντιδράσεις των αναγνωστών, θα διακινδύνευα να πω τα παρακάτω ως νύξη και μόνο για διάλογο.

Πιστεύω ότι το ζητούμενο σήμερα είναι:

Μια νέα στάση των δυνάμεων που επαγγέλλονται το σοσιαλισμό: πολιτικά χειραφετημένη, κι απελευθερωμένη απ' τις μικροψυχίες των γνωστών διαιρέσεων.

Μια στάση θετική, δημιουργική, συνθετική, παραγωγική, κι αυτοδιαχειριστική.

Είναι καιρός κατά τη γνώμη μου οι δυνάμεις της αριστεράς και της προόδου να πάψουν να είναι ANTI.

Να προσδιορίζονται δηλαδή, να καθορίζονται, να υπάρχουν τελικά, μόνο από αντανάκλαση αυτού που αντιμάχονται, είτε αυτό είναι ο καπιταλισμός, είτε μια άλλη μορφή, έκφραση, τάση ή ρεύμα του σοσιαλιστικού κινήματος.

Να πάψουν να ενδοσκοπούνται, να εξαντλούνται σε ιερατικές αντιπαραθέσεις ιδεολογικοφιλοσοφικών δογμάτων, ή να βλέπουν για λόγους "συνέπειας" μέσα απ' το ίδιο φίλτρο ιδεολογικής ή ταξικής καθαρότητας που οι ίδιοι επέλεξαν, ή κληρονόμησαν, παλιά προβλήματα άλλων χωρών, κάτω από άλλες συνθήκες, που εμείς δεν γνωρίζουμε, παρά μόνο μέσα απ' τους οικείους θεωρητικούς μας, στους οποίους με ευλάβεια, από συνήθεια, κι όλο πιο βαρετά αναφερόμαστε, ενώ η ζωή

τρέχει, δημιουργεί νέες ανάγκες κι απαιτεί νέες απαντήσεις στα πολύπλοκα σημερινά κοινωνικά προβλήματα.

Να κατανοήσουν ότι οι συζητήσεις τους τείνουν να γίνονται όλο και περισσότερο σε στενό κύκλο ειδικών, κομματικών πατριωτών, επαγγελματιών, επαναστατών, ή αυτάρεσκων θεωρητικών, μακριά απ' την κοινωνία και τις μάζες, των οποίων θέλουν εν τούτοις να εξασφαλίσουν, (με δικούς τους όρους κι ερήμην τους πολλές φορές), την "είσοδο στην ιστορία".

Να ξεπεράσουν τις μονομέρειες, τις διαιρέσεις και τις σιγουριές που χρεοκόπησαν, ή βρίσκονται σε διαδικασία χρεοκοπίας και να διεκδικήσουν με φαντασία το αδύνατο.

Μ' άλλα λόγια να μπορέσουν να διαλεχθούν, κι όχι μόνο με ασύμβατους μονόλογους κηυσόρων. Κι αν είναι ώριμες, να ενώσουν τις δυνάμεις τους, τη ζωντάνια τους, τη δημιουργικότητά τους για να εξασφαλίσουν με αξιοπιστία, τουλάχιστον την αναζωπύρωση του οράματος του σοσιαλισμού, που οι στρεβλώσεις κι οι παραμορφώσεις στην πραγμάτωσή του, ή στην "κατανάλωσή" του ως θεωρίας και πράξης, (συνέπεια τις περισσότερες φορές της αυτοκατάλυσης του, με την κατάργηση των δημοκρατικών διαδικασιών), έφθειραν και φθείρουν στην μέση κοινωνική συνείδηση.

Να δοκιμάσουν στη βάση, καινούργιες μορφές ενωτικών κι αυτόνομων κοινωνικών πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων, νέες μορφές αυτόνομων κοινωνικών οργανώσεων, νέες αυτοδιαχειριστικές παραγωγικές σχέσεις, νέες αξίες χρήσης, κοινωνικών κι ανθρωπίνων σχέσεων και συμμετοχής στα πολιτισμικά αγαθά.

Να χειραφετηθούν από μονομερείς ιδεοληψίες, από δογματικές αφιερώσεις, από ιδεολογηματικές αναστολές σύνθεσης, συναίνεσης, συνεργασίας και κοινής δράσης, ακόμα και με πολιτικά και ιδεολογικά αντίθετους πολίτες, με τους οποίους όμως συμερίζονται κοινές συνειδήσεις θεώρησης και πράξης για ζητήματα τουλάχιστον αξιών που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής, ή ακόμα και την ίδια την επιβίωση του ανθρώπου.

Αυτά μόνο για αρχή, από κάποιον που με πολύ ενδιαφέρον παρακολούθησε αλλά και πήρε μέρος ως πολίτης μέχρι τώρα στις κοινωνικές διαδικασίες στον τόπο μας τα τελευταία τριάντα χρόνια, και που εξακολουθεί να πιστεύει σταθερά, ότι για ν' αλλάξουμε την κοινωνία, χρειάζεται πέρα απ' τη θεωρία, η σύνθεση, αλλά και πολύ περισσότερο η ευαισθησία, η αφύπνιση, η εγρήγορση και πράξη των πολιτών.

Ακόμα (και πολύ περισσότερο) σήμερα, που το τέλμα της κοινωνικής κρίσης επεκτείνεται πέρα απ' την πολιτική και στην ίδια τη ζωή μας.

Αλλά για τη συνέχεια, την μεθεπόμενη Παρασκευή.

Υ.Γ. Για κάποιες επιστολές αναγνωστών με επαινετικό ή κριτικό χαρακτήρα σε προσωπικό επίπεδο ευχαριστώ. Θα ευχόμουν η συζήτηση που ενδεχόμενα θ' ακολουθήσει να κοιτάζει προς τα μπροστά.